

ว่าด้วยคำ “เศรษฐกิจการเมือง”

สมบูรณ ศุภศิลป์* แปลและเรียบเรียง

1

คำว่าเศรษฐกิจ (economy) มาจากคำในภาษากรีก แปลว่า การจัดการเกี่ยวกับครัวเรือน ส่วนคำว่า political หรือ (city) State เป็นคำคุณศัพท์ นำมาประกอบเข้ากับนาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นการจัดการเกี่ยวกับการปกครองของรัฐ ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเกี่ยวกับครัวเรือน ดังเช่นที่สจิวต์ (James Steuart) ได้ตั้งชื่อหนังสือของตนว่า Inquiry into the Principles of Political Economy (1767)

หนังสือเล่มแรกเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมืองคือ Traité de l'Économie Politique (1615) เขียนโดย Montchrétien ซึ่งเป็นการสำรวจจุดสาหรณมของประเทศฝรั่งเศส รวมทั้งได้เสนอคำแนะนำแก่พระมหากษัตริย์ว่าจะปรับปรุงกิจการต่าง ๆ อย่างไรบ้าง แต่การเน้นหนักในแง่เศรษฐกิจ โดยการจัดการของรัฐนั้นเป็นส่วนประกอบเท่านั้น (Gray 1931) ในคริสต์ศตวรรษต่อมา คำ ๆ นี้ถูกใช้ในความหมายของ “การบริหารรัฐกิจ” (public administration) บทความของรูสโซ เรื่อง Économie Politique ใน Encyclopédie (1755) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองมิใช่เศรษฐศาสตร์

สำหรับอาคัม สมิท กล่าวถึงเศรษฐกิจการเมืองว่า “เป็นแขนงหนึ่งของระบบการปกครอง (a branch of the system of civil government) ในบทนิพนธ์เล่มที่ 4 และเล่มที่ 5 ของเรื่องความมั่งคั่งของประชาชาติ (The Wealth of Nations) ท่านได้ใช้คำเศรษฐกิจการเมือง ในแง่ที่หมายถึง นโยบายของรัฐบาลและการคลังสาธารณะ (public policy and public finance) แต่ท่านเห็นว่า การคลังสาธารณะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาล ดังนั้นจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจการเมืองด้วย

นับว่า เศรษฐกิจการเมืองเป็นแขนงหนึ่งของศาสตร์แห่งรัฐบุรณ หรือผู้บัญญัติกฎหมายซึ่งมีจุดหมายสำคัญสองประการคือ ประการแรก จัดหารายได้ให้เพียงพอแก่รายจร หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ จัดหารายได้ให้รายจรดำรงชีวิตอยู่ได้ และอีกประการหนึ่งคือ จัดหารายได้ให้แก่รัฐหรือประเทศอย่างเพียงพอแก่การบริการสาธารณะ จุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้กระทำไปเพื่อเพิ่มพูนโภคทรัพย์แก่ประชาราษฎร์ และองค์อธิปัตย์ (Smith 1776) ในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะช่วยให้ประชาชนมีรายได้นั้น จำเป็นต้องเข้าใจการทำงานของเศรษฐกิจระบบตลาด (market

* สมบูรณ ศุภศิลป์ เรียบเรียงจาก H.W. Arndt, “Political Economy” The Economic Record, vol.6, no.170 (September 1984), pp.266-273.

economy) ดังนั้น สมิท จึงเรียกเศรษฐกิจการเมืองในความหมายที่รวมถึงเศรษฐศาสตร์ปฏิฐาน และเศรษฐศาสตร์ปทัสถาน (positive and normative economics) และอันที่จริงแล้วท่านถือว่าเศรษฐกิจการเมือง มีความหมายเท่ากับการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ และสาเหตุของความมั่งคั่งแห่งประชาชาติ

คำว่า เศรษฐกิจการเมือง เป็นคำที่ใช้กันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกชาวอังกฤษนับตั้งแต่ริชาร์ด และมัลลิสตลอดจนมิลล์และจีวอน (W.S. Jevons) ศาสตราจารย์ด้วย เศรษฐกิจการเมือง (the science of political economy) จึงเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่าหมายถึง การวิเคราะห์และการกำหนดนโยบาย (policy prescription) แม้แต่เมื่อซีเนียร์ (Nassau Senior) ยินทรานว่า ข้อสรุปของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองไม่ว่าจะเป็นข้อสรุปทั่วไปหรือสิ่งจะใด ๆ ก็ตาม มิได้หมายรวมถึง คำแนะนำของเขาผู้นั้นแต่ประการใด ซึ่งดูเหมือนว่าซีเนียร์มิได้คาดคิดถึงความกังวลใจของนักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการสมัยใหม่ที่เชื่อว่านโยบายใด ๆ ก็ตามจักต้องประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาอื่น ๆ นอกจากเศรษฐศาสตร์ด้วย

2

ข้อวิชา เศรษฐกิจการเมือง (หรือเศรษฐศาสตร์การเมือง) ถูกเปลี่ยนเป็น เศรษฐศาสตร์ (economics) ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังปรากฏเป็นชื่อหนังสือของมาร์แชล (Principles of Economics, 1890) ซึ่งก่อนหน้านั้นเล็กน้อยยังมีหนังสือที่ถูกลืมอีก 2 เล่มคือ Sturtevant, J.M. (1877), Economics or the Science of Wealth และ Macleod, H.D. (1878), Economics for Beginners

คำว่า เศรษฐศาสตร์ยังถูกมาร์แชลและภรรยานำไปใช้เป็นชื่อหนังสือที่เขาทั้งสองเขียนร่วมกัน คือ Economics of Industry (1879) โดยได้อธิบายว่า เขาคิดว่าควรที่จะตั้งคำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เนื่องจากจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปแล้วผลประโยชน์ทางการเมืองหมายถึง ผลประโยชน์บางส่วนของชาติ ซึ่งในเวลาต่อมาเค็นแนน (E. Cannan) กล่าวว่า ทั้งสองท่านคงคิดถึง “การเมือง” ในแง่ของการเมืองแบบพรรค (party politics) ดังนั้นคำคุณศัพท์ “การเมือง” ซึ่งมีความหมายแต่แรกเริ่มว่า รัฐ หรือ ประชาคม ได้ถูกละทิ้งไปเนื่องจากได้กลายมามีความ

หมายอีกอย่างหนึ่ง คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

สำหรับหนังสือเล่มอื่น ๆ ก็ชอบที่จะใช้คำว่า economics มากกว่า political economy จีวอนส์ อธิบายไว้ในคำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่สองของหนังสือ Theory of Political Economy, 1879 ว่า แม้ว่าสายเกินไปที่จะเปลี่ยนชื่อหนังสือเล่มนี้แล้วก็ตาม แต่เขาได้ละทิ้งชื่อของศาสตร์ของเราที่ใช้คำสองคำไปแล้วเพื่อความสะดวก ดังนั้นคำคุณศัพท์จึงเป็น ‘economic’ มิใช่ ‘politic-economic’ และเมื่อเทียบกับศาสตร์อื่น ๆ ก็ลงท้ายด้วย ics เหมือนกัน เช่น mathematics, ethics, aesthetics ในเวลาต่อมา โรเบิร์ตสัน (D.H. Robertson) ได้เปรียบเทียบศาสตร์อื่น ๆ เช่นกัน เพียงแต่ชี้ไปที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ ซึ่งลงท้ายด้วย ICS และวิชาของเราก็มีพื้นฐานที่จะเป็นศาสตร์ (science) ด้วย เขาจึงคิดว่า การละทิ้งคำว่า “การเมือง” ไปนั้นเป็นการเน้นให้เห็นความสนใจสูงสุดของเรา คือ มนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล มิใช่รัฐ (Lectures on the Economic Principles, 1963, vol.i, p.16)

อย่างไรก็ตามน่าแปลกที่วิกเซล (Wicksell) กลับให้เหตุผลในการลงชื่อของเศรษฐศาสตร์การเมืองไว้ในหนังสือของตน (Lectures on Political Economy, 1901-6) โดยอ้างว่าคำว่าเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นเป็นคำที่เหมาะสมในยุคสมัยของพหุชนนิยม ซึ่งถือว่า รัฐมีหน้าที่ที่จะใช้อำนาจอันมีอยู่อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับกิจการของปัจเจกชน แต่ในเวลาต่อมา คือยุครุ่งเรืองของแนวความคิดแบบฟิซิโอเครีตส์และเสรีนิยม (Laissez-faire) รัฐกลับมีบทบาทลดลงไป แต่วิกเซลยังคงใช้คำ ๆ เดิม เพราะว่า “เพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติสมัยใหม่ เรื่องราวของเศรษฐกิจการเมืองกำลังกลายเป็นหลักการที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ของมันเมื่อมองโดยส่วนรวม มากยิ่งขึ้นทุกที” (p.1 f) ข้อความนี้ หากพิจารณาอย่างผิวเผินคงทำให้เข้าใจว่า หมายถึง เศรษฐศาสตร์มหภาคแบบของวิกเซลและเคนส์ แต่เขาได้อธิบายต่อไปว่า “ความเท่าที่เรากำลังพูดถึงปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวม (as a whole) และพยายามที่จะเข้าใจสภาวะแห่งสวัสดิการของส่วนรวมอย่างจริงจัง ก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ จากนั้นจึงพิจารณาสถิรอันเท่าเทียมกันของชนทุกชั้น ดังนั้น แนวความคิดของเศรษฐกิจการเมืองหรือการดำรงอยู่ของศาสตร์ที่มีชื่อ

เช่นนั้นจึงหมายถึงแผนงานที่ปฏิวัติอย่างทั่วด้าน” (p.4)

อันที่จริง หนังสือของวิกเซล ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาเยอรมัน ซึ่งปรากฏในชื่อ Nationaloekonomie สำหรับในภาษาเก่าของเยอรมันนั้น ไม่มีการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคำว่า state กับ nation อย่างชัดเจน คำว่า “โดยส่วนรวม” ที่วิกเซลนำมาใช้ หมายถึง ขนชั้นทุกชนชั้นในประชาคม รวมทั้งชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งรวมแล้วเป็นชาติ (national) มิใช่การเมือง (political) ดังที่ผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษใช้นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ในศตวรรษที่ 20 ชอบใช้คำ economics มากกว่า political economy ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการอธิบาย (การวิเคราะห์) ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ ด้านหนึ่ง และ การกำหนด (สนับสนุน) นโยบายต่าง ๆ ในอีกด้านหนึ่งดังที่โรบบินส์ (Robbins, 1976) ได้เขียนไว้ว่า

เศรษฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นศาสตร์ปฏิฐาน (positive science) นั้น ไม่มีสถานะเป็นข้อกำหนดทางการเมืองหรือจริยธรรม...สำหรับข้าพเจ้า เศรษฐศาสตร์การเมืองมิใช่เศรษฐศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ (scientific economics) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อสรุปทั่วไปที่เป็นกลาง (value-free) เกี่ยวกับการทำงานของระบบเศรษฐกิจ (p.2)

แน่นอน ได้มีการโต้แย้งกันในเรื่องเศรษฐศาสตร์ที่เป็นกลาง ดังเช่นที่ปรากฏในผลงานของมีร์ดัล (Myrdal 1932), ชุมปีเตอร์ (Schumpeter 1954) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการอ้างของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (mainstream-neoclassical economists) ว่าทฤษฎีของมันเป็นกลางในทางการเมือง หรืออุดมการณ์ (ตัวอย่างเช่น Myrdal 1969) นักเศรษฐศาสตร์บางท่านยังคงพยายามหาทางที่จะสร้างนโยบายเศรษฐกิจที่เป็นกลาง (ภายใต้ฉายาของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ) อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ยอมรับ (โดยปริยายหรือไม่ก็โดยชัดเจน) คำนิยามศัพท์ของเศรษฐศาสตร์ที่โรบบินส์ได้กล่าวไว้

3

ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์ที่มีความกังวลใจเกี่ยวกับวิธีวิทยา (methodology) จึงชอบที่จะใช้คำ “เศรษฐศาสตร์

การเมือง” เพื่อแยกสิ่งที่ตนเขียนออกจาก “เศรษฐศาสตร์” โรบบินส์ได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มล่าสุดของตนว่า Political Economy : Past and Present (1976) เพราะว่าเขาได้อุทิศส่วนหนึ่งของหนังสือเพื่อ “อภิปรายเกี่ยวกับหลักการของนโยบายสาธารณะในเชิงเศรษฐศาสตร์” (p.3) ส่วน Wilson, T. & D.J. ผู้แต่งหนังสือ The political Economy of the Welfare State (1982) ได้อธิบายว่า

การใช้คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เป็นชื่อของหนังสือเล่มนี้ มิได้หมายความว่า จะช่วยแก้ปัญหาคอมเพล็กซ์ของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ และให้คำตอบอันกระฉ่างแจ้งโดยปราศจากอุปสรรคอันเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างบุคคล หรือความขัดแย้งระหว่างการวินิจฉัยคุณค่าพื้นฐาน แต่คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ถูกนำมาใช้เพื่อขยายขอบเขตของความสนใจไปยังสาขาวิชาอื่นตามที่ผู้เขียนเห็นว่าสมควร ในที่นี้สาขาที่เกี่ยวข้องคือ จริยศาสตร์สังคม (social ethics)... ซึ่งจะได้พิจารณาข้อเสนอบางประการของนักปรัชญาสังคมรวมทั้งนัยสำคัญของข้อเสนอเหล่านั้นในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ (p.28)

สำหรับชุมปีเตอร์ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในหนังสือ - History of Economic Analysis (1954) โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่าง การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีความ “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในวิชาเศรษฐศาสตร์” และ “ความรู้สึก หรือความชอบในเชิงจริยธรรมของเราคือแบบแผนหรือสาระสำคัญของชีวิต” เขากล่าวด้วยว่า “ระบบเศรษฐกิจการเมือง” นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่เราเข้าใจกันในปัจจุบันนี้คือ แม่บท (paradigms)

ระบบเศรษฐกิจการเมืองนั้น ข้าพเจ้าตั้งใจให้หมายถึงการแสดงให้เห็นชุดอันสลับซับซ้อนของนโยบายเศรษฐกิจที่ผู้เสนอสนับสนุนโดยอาศัยพลังแห่งหลักการอันแน่นอน (ปทัสถาน) เช่น หลักการของลัทธินิยมทางเศรษฐกิจ, หลักการของลัทธินิยม เป็นต้น - (p.38)

ส่วนหนังสือ Capitalism, Socialism and Democracy (1943) ของจอห์น เมเจอร์ ซึ่งหลายคมเห็นว่า เป็นงาน

เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ลุ่มลึกมากเล่มหนึ่งก็หาใช่เศรษฐศาสตร์การเมืองในแง่ที่เรากล่าวถึงไม่ เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีได้เสนอและสนับสนุนหลักการอย่างหนึ่งอย่างใด

บางครั้งมีการใช้คำเศรษฐศาสตร์การเมืองในลักษณะที่ไม่มีคำอื่นใดที่สื่อความหมายอันแน่นอนกว่าคำ ๆ นี้ ดังนั้น บรรณาธิการวารสารเล่มใหม่ชื่อ History of Political Economy (เริ่มพิมพ์ 1969) จึงเลือกใช้ชื่อนี้ โดยกล่าวว่า

มันได้ชี้ให้เห็นถึงความสนใจของเรา เราปรารถนาที่จะเห็นผู้เขียนบทความลงในวารสารฉบับนี้ ไม่เพียงอธิบายความซับซ้อนของพัฒนาการแห่งการวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจเท่านั้น หากเป็นไปได้ เรายังหวังว่าผู้ลงแก่เรียนทั้งหลายจักได้สำรวจตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎี และการวิเคราะห์เข้ากับนโยบายหลักวิชาอื่น ๆ รวมทั้งประวัติศาสตร์สังคม โดยทั่วไปด้วย (p.1)*

4

เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบ มาร์กซิสต์ และ นีโอมาร์กซิสต์

ในขณะที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักยุคหลังมาร์แซลเรียกวิชาที่ตนศึกษาว่า “เศรษฐศาสตร์” และใช้คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เมื่อพวกเขาต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่ต้องใช้การวินิจฉัยทางคุณค่า และการเปรียบเทียบแบบ interpersonal คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ได้ถูกหรือฟื้นขึ้นใหม่กลายเป็นธงประจำฝ่ายซ้ายก้าวหน้า

* คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ยังฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ดังปรากฏเป็นชื่อของวารสารแห่งสำนักชิคาโก และเป็นชื่อ ของคณะวิชาบางแห่ง เช่นที่กลาสโกว์, University College of London, Johns Hopkins ทั้งนี้ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า การใช้ชื่อนี้เป็นเพราะชอบชื่อเก่าแก่หรือเป็นเพราะเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นสาขาวิชาที่สนใจเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวางยิ่งกว่า scientific economics

(Radical Left) การฟื้นคืนชีพของเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นผลงานของกลุ่มฝ่ายซ้ายใหม่-นีโอมาร์กซิสต์ (neo-Markists) อันเนื่องมาจากขบวนการประท้วงในคริสต์ทศวรรษ 1960

มาร์กซ์ มักจะใช้คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ในความหมายเดียวกันกับนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกคนอื่น ๆ หนังสือเรื่อง “ทุน” (Das Kapital) มีชื่อรองว่า Kritik der Politischen Ökonomie และมาร์กซ์ได้ใช้คำ ๆ นี้ตลอด ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์เยอรมันคนอื่น ๆ ใช้คำ Nationalökonomie หรือ Volkswirtschaftslehre อาดัม สมิท เห็นว่าภารกิจสำคัญของเศรษฐศาสตร์การเมือง คือการศึกษา “ธรรมชาติและบ่อเกิดของความมั่งคั่งแห่งประชาชาติ” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตัวกำหนดความจำเริญทางเศรษฐกิจ ส่วนริคาร์โดเห็นว่ “ปัญหาสำคัญของเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการกระจาย (รายได้ประชาชาติ)” (Daisd Ricardo, 1817, vol.i, p.5) ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม อันได้แก่ นายทุนเจ้าของที่ดิน และคนงาน มาร์กซ์จึงเป็นผู้ที่คัดค้านรอยคาการวิเคราะห์แบบริคาร์โดยิ่งกว่าอาดัม สมิท โดยมาร์กซ์มองพัฒนาการของระบบนายทุนในแง่พลวัต (dynamics) อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์ ไม่ได้เป็นเพียงนักเศรษฐศาสตร์เท่านั้น หากยังเป็นนักสังคมวิทยา นักปรัชญาประวัติศาสตร์ และนักปฏิวัติอีกด้วย

ในทศวรรษ 1960 ซึ่งได้มีการรื้อฟื้นคำว่าเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยกลุ่มฝ่ายซ้ายก้าวหน้านั้นได้เน้นความสำคัญของสิ่ง 3 สิ่งต่อไปนี้

- 1) เน้นการกระจาย ยิ่งกว่าประสิทธิภาพหรือความจำเริญเติบโต
- 2) เน้นความสัมพันธ์ทางอำนาจ (power relations) ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นตัวกำหนดการกระจาย และ
- 3) ปฏิเสธที่จะยึดถือวิธีวิทยาแห่งการวิเคราะห์แบบปฏิฐานนิยม (positive social science)**

** ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ของที่คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ได้กลายเป็นคำที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์หลังเคนส์ (Cambridge 'post-keynesians') ชอบใช้กัน อาทิ J.A. Kregel ได้ตั้งชื่อหนังสือของตนว่า The Reconstruction of Political Economy (1973), p. xvi ทั้งนี้เพราะทฤษฎีของกลุ่มหลังเคนส์ก็เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์

การวิพากษ์วิจารณ์ “เศรษฐศาสตร์” โดยนักเศรษฐศาสตร์นีโอมาร์กซิสต์ภายใต้แรงของ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เป็นไปอย่างกว้างขวาง และยากแก่การแปลความหมาย แต่โดยสรุปแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์มักดำเนินไปใน 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) *Methods & economics* พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า ตลาดต่าง ๆ จัดสรรทรัพยากรที่หายาก ตามหลักเกณฑ์ประสิทธิภาพสัมพัทธ์ (relative efficiency) แต่เศรษฐศาสตร์การเมือง พยายามแสดงว่าตลาดต่าง ๆ จัดสรร (กระจาย) รายได้ความหลักแห่งอำนาจสัมพัทธ์ (relative power) (Nell, 1972, p.35)

นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกชาวฝรั่งเศสและอังกฤษ ใช้คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” เพื่อหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ควบคุมการผลิตและการกระจายผลผลิต ดังนั้นพวกเขาจึงสนใจในเรื่องชนชั้นทางสังคม และความขัดแย้งระหว่างชนชั้น (Mermelstein 1970 p.3)

ส่วนใหญ่แล้ว นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก มักจะไม่สนใจกฎเกณฑ์การเคลื่อนไหวของสังคมแค่จะหันไปพิจารณากระบวนการของตลาดและลักษณะหรือรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากร (Barber 1967, p.123)

เมอร์เมลสไตน์ชี้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับชนชั้นและอำนาจ ได้ถูกนำไปจัดประเภทไว้ในวิชาสังคมวิทยา และรัฐศาสตร์แทน (Mermelstein 1970, p.4)

2) “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หลีกห่างจากการวินิจฉัยคุณค่าเชิง “อัตนัย”... นักทฤษฎีสวัสดิการ ไม่เชื่อว่าจะสามารถทำการพิจารณาตัดสินและเปรียบเทียบระหว่างบุคคลได้ (inter personal judgments) อย่างน้อยก็โดยนักวิทยาศาสตร์...ซึ่งเป็นการสรุปที่ไร้สาระ...” “พวกนิยมหน่วยสุดท้าย” (Marginalism) เป็นพวกอนุรักษนิยม เพราะว่ามันได้เลือกสกัดเอาเนื้อหาสาระออกมาจากประวัติศาสตร์และสถาบันแล้วพิจารณาเพียงกลไกแห่งการเลือก.... โดยถือว่าการกระจายรายได้และโภคทรัพย์ในสถานะที่ดำรงอยู่เป็นสิ่งที่กำหนดให้” (Lekachman 1970, p.xii)

ทางสังคม (social relations), การกระจายรายได้เท่า ๆ กับการเปลี่ยนแปลงและการจำใจเดิมโตที่เกิดขึ้นตลอดเวลาเช่นเดียวกับบริการใดและบาร์ดส์

3) ในขณะที่มีการสร้างคำนิยามของเศรษฐศาสตร์ไปต่าง ๆ นานา แต่วิชาที่ให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยคือการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน.... อันที่จริงแล้วเป็นเพียงต้องการเวลาที่จะกลับไปแสดงความจงรักภักดีคือเศรษฐศาสตร์อย่างเปิดเผยเช่นเดียวกับในสังคมศาสตร์สาขาอื่น (Lekachman 1970, p.xi) เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบนีโอมาร์กซิสต์สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันด้วยการนำเอาระบบสังคมนิยมที่มีประสิทธิภาพและเสมอภาคมากกว่าเข้ามาแทนที่ระบบทุนนิยม

เห็นได้ชัดว่า การวิพากษ์วิจารณ์ของพวกนีโอมาร์กซิสต์นั้นถูกต้องในแง่ที่ว่า Orthodox economics ได้ละทิ้งความสนใจดั้งเดิมของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกที่มีคือ “กฎเกณฑ์การเคลื่อนไหวของสังคม” และยังไม่มียุทธวิธีใดเกี่ยวกับการกระจายรายได้และโภคทรัพย์ที่น่าพอใจในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น หากปราศจากความสนใจในบทบาทของอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมแล้วใคร ก็ยังไม่สามารถสร้างทฤษฎีดังกล่าวขึ้นมาได้เลย แต่ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าภารกิจของนักเศรษฐศาสตร์ คือการศึกษาความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม และผลกระทบของมันคือการกระจายรายได้และโภคทรัพย์ เพียงอย่างเดียว ท่านเองเดียวกันกลุ่มนีโอมาร์กซิสต์ได้กำหนดคติแก่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักว่า ไม่สามารถอธิบายการกระจายรายได้ หรือกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยคุณค่าได้อย่างน่าพอใจ แต่ทว่ากลุ่มนีโอมาร์กซิสต์เองก็ละเลยปัญหาในเชิงวิวิธวิทยาว่า การอธิบายในลักษณะดังกล่าวจะสามารถพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือหักล้างได้หรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มันเป็นเพียงความชอบหรือไม่ชอบในเชิงศีลธรรมของเราหรือเปล่า

5 เศรษฐศาสตร์การเมืองของสำนักชิคาโก

ในขณะที่พวกมาร์กซิสต์ทำการประณาม “วิชาเศรษฐศาสตร์” ต่อไปอย่างค่อนเนื่องในนามของ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” นั้น ได้มีข้อเขียนมากมายออกมาโดยมิได้คิดตรา “เศรษฐศาสตร์การเมือง” แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือ ข้อสรุปและนัยทางโงมถ (obliv implications) ที่แตกต่างกันเป็นอันมาก

ผลงานเหล่านั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นงานวรรณกรรมของสำนักชิคาโก หรือ เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบเสรีนิยม (libertarian political economy) โดยเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า ส่วนใหญ่มาจาก Virginai Polytechnic ยิ่งกว่าจะมาจากมหาวิทยาลัยชิคาโกเอง และนักเศรษฐศาสตร์แห่งชิคาโกส่วนมากก็มิได้เลื่อมใสและสนับสนุนข้อเขียนในแนวนี้ อีกทั้งมิได้หมายความว่า ผู้ที่ใช้วิธีวิทยาแบบเดียวกันกับนักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกต้องมีความคิดทางการเมืองแบบ libertarian ด้วย บทความของมิทเชลล์ในปี 1968 เสนอให้ใช้คำว่า “new political economy” สำหรับข้อเขียนประเภทนี้ แต่ทว่ามิได้รับการตอบสนอง (Mitchell 1968)

นักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกสนใจใน “กฎแห่งการเคลื่อนไหว” ของสังคมนั้นเดียวกับพวกมาร์กซิสต์ แต่พวกเขาเห็นว่าการอุปถัมภ์ของระบบทุนนิยมเกิดจากระบบกรรมสิทธิในทรัพย์สินซึ่งช่วยให้การประดิษฐ์คิดค้นและนวัตกรรม (innovation) เป็นไปอย่างคุ้มค่าและได้รับการคุ้มครอง มากกว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในกระบวนการผลิต และเช่นเดียวกับพวกมาร์กซิสต์ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกเชื่อว่า การกระจายรายได้ขึ้นอยู่กับอำนาจสัมพัทธ์ แต่ต่างจากพวกมาร์กซิสต์ ตรงที่พวกเขาเชื่อว่า อำนาจขึ้นอยู่กับควบคุม (control) ยิ่งกว่าขึ้นอยู่กับความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (ownership) ดังนั้นแหล่งที่มาของอภิสถิธิมิใช่การรวมศูนย์ของการเป็นเจ้าของในมือของนายทุน แต่มาจากการรวมศูนย์ของอำนาจในมือของรัฐ และผู้ที่ควบคุมอำนาจนั้น นักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกตระหนักว่า ความล้มเหลวของตลาดเป็นสาเหตุสำคัญของความไร้ประสิทธิภาพและความเหลื่อมล้ำในระบบทุนนิยม แต่พวกเขาเชื่อว่าความไร้ประสิทธิภาพและความเหลื่อมล้ำเหล่านั้นเกิดจากการทำงานของ “ตลาดการเมือง” (political market) มากกว่า และยิ่งบทบาทของรัฐมีมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งจะมีความไร้ประสิทธิภาพและความเหลื่อมล้ำมากขึ้นเท่านั้น (ทั้งในรัฐสวัสดิการในประเทศตะวันตกและในประเทศสังคมนิยม) ฉะนั้นพวกเขาจึงชอบตลาดเสรีและการลดบทบาทของรัฐให้น้อยลง ซึ่งตรงข้ามกับพวกมาร์กซิสต์

กล่าวโดยสรุป ปัจจุบัน มีเศรษฐศาสตร์การเมืองอยู่ 2 สำนักในแง่ของมาร์กซิสต์ คือ (1) ทฤษฎีสังคมซึ่งกินความเกินเลยวิชาเศรษฐศาสตร์เข้าไปถึงวิชาประวัติศาสตร์

(2) การเมืองและสังคมวิทยา ซึ่งเน้นที่ความสัมพันธ์แห่งอำนาจ เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวนี้เป็นการวิเคราะห์ทางทฤษฎีผนวกกับการสนับสนุนให้ใช้นโยบายบางอย่าง

ในขณะที่มาร์กซ์เน้นเรื่องอำนาจและการกระจายแทนที่จะเน้นประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและความจำเป็นเติบโต มาร์กซ์ได้ทำให้เศรษฐศาสตร์กลายเป็นการเมือง (politicized economics) ส่วนนักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกกลับกันคือทำให้การเมืองเป็นเศรษฐศาสตร์ (economized politics) โดยสร้างทฤษฎีเชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับประชาธิปไตย, เกี่ยวกับครอบครัวและภราดรภาพ ตลอดจนได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ (Downs 1957; Becker 1976, 1981; Lepage 1982) อย่างไรก็ตาม การอุปถัมภ์ไมเช่นนี้จำเป็นต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง

นานมาแล้วที่เกิดความสับสนคลุมเครือเกี่ยวกับคำนิยามของเศรษฐศาสตร์ระหว่างคำนิยามของวิชานี้ และวิธีการวิเคราะห์ มาร์แชลให้คำนิยามว่า เศรษฐศาสตร์เป็น “ศาสตร์ที่สำรวจตรวจสอบการกระทำของมนุษย์ในธุรกิจธรรมดาของชีวิต (the science which investigates man's action in the ordinary business of life, p.95) สำหรับพิกู (A.C. Pigou) นิยามสวัสดิการเศรษฐกิจว่าเป็น ส่วนหนึ่งของสวัสดิการสังคมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับมาตรวัดแห่งเงินตรา (part of social welfare that can be brought directly or indirectly into relation with the measuring rod of money, p. 11) ส่วนโรบินสัน นิยามเศรษฐศาสตร์ว่าเป็น “ศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างมรรคและผลโดยที่มีมรรค (หนทาง) ที่จะเลือกได้หลายอย่าง (the science which studies human behavior as a relationship between ends and scarce means which have alternative uses, p. 15) และจูมปีเตอร์ยอมรับคำนิยามของโรบินสัน (Joan Robinson) ที่ว่า ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์คือ กล่องเครื่องมืออย่างหนึ่ง (economic theory is a box of tools, p.15) ซึ่งเน้นที่วิธีการวิเคราะห์อย่างชัดเจน

นักเศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอย่างมีเหตุผล (theory of rational choice) ซึ่งเป็นปัญหาเศรษฐกิจ (ในทัศนะของมาร์แชล) แต่ทฤษฎีนี้สามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับ

พฤติกรรมแสวงสิ่งสูงสุด (maximizing behavior) สามารถนำไปประยุกต์กับบรรดประโยชน์ (หรือรายได้แท้จริง) หรือเกียรติภูมิ (ดังเช่นใน Hirsch 1977 เรียกว่า positional competition) หรืออำนาจ (เช่นสำหรับ มาเคย์ เวลดี และเลนิน) หรือ การทำให้วิญญาณบริสุทธิ์ (เช่น สำหรับนักบุญอะโควนัส) นักเศรษฐศาสตร์สำนักชิคาโก ได้พยายามประยุกต์แนวทวิเคราะห์ดังกล่าวเข้ากับพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่อื่นได้เป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามพวกเขามิได้อ้างว่า ข้อสมมติเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พยายามแสวงสิ่งสูงสุดอย่างมีเหตุผลภายใต้เงื่อนไขที่ว่ามีการรู้ล่วงหน้าอย่างสมบูรณ์ในด้านการเมือง, ชีวิตครอบครัว หรือ ภาวะกรภาพ เป็นสิ่งที่สมจริง (realistic) ยิ่งไปกว่าในด้านเศรษฐศาสตร์ (Bensusan-Butt 1978) แต่อ้างว่า “แนวทางของเศรษฐศาสตร์” มีพลังในการอธิบาย และพยากรณ์ได้อย่างกว้างขวางกว่าทฤษฎีหรือคัวแบบอื่น ๆ อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์เกินแควดวงของเศรษฐกิจอีกด้วย (Lepage 1982, p.41) เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสำนักชิคาโกในสังคมศาสตร์เป็นที่น่ากังขา (อย่างน้อยก็ในหลักการ) ที่จะพิสูจน์หรือหักล้างได้ นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักชิคาโกก็เช่นเดียวกับพวกมาร์กซิสต์สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ซึ่งอาศัยการวินิจฉัยคุณค่าอย่างเปิดเผย และให้ความสำคัญแก่เสรีภาพส่วนบุคคลมากเท่า ๆ กับ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค

6

การใช้ค่าเศรษฐศาสตร์การเมือง

6.1 การใช้ค่า ๆ น้อย่างไม่เหมาะสม

(1) คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ไม่เป็นคำที่เหมาะสมอีกต่อไปสำหรับเศรษฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นสังคมศาสตร์ปฏิฐานนิยม ซึ่งรวมถึง เศรษฐศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์มากที่สุด นั่นคือ เป็นหลักวิชาที่พยายามอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจโดยการสร้างทฤษฎี และมีการตรวจสอบสมมติฐานหรือคัวแบบเชิงประจักษ์ด้วยค่าพยากรณ์ (predictive value) และเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ (ที่มีใช้ เศรษฐมิตติ) ตลอดจนการศึกษาด้านเศรษฐกิจ และชีวิต เศรษฐกิจในแง่อื่น ๆ ที่คำนวณในเชิงปริมาณได้ไม่ยากนัก นอกจากนี้ก็อาจรวมถึงเศรษฐศาสตร์สวัสดิการซึ่งมีสาระ

สำคัญที่พยายามเสนอนโยบายเชิงปทัสฐานเกี่ยวกับวิถีทางที่มีประสิทธิภาพที่สุดในอันที่จะให้ผลลัพธ์ดังปรารถนา

(2) คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” มีใช้คำที่เหมาะสมสำหรับผลงานแบบสหวิทยาการของนักสังคมศาสตร์ เช่นการศึกษาร่วมกันระหว่างนักเศรษฐศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ แล้วเรียกงานนั้นว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง พังดูแล้วไม่ค่อยสมเหตุผล เช่นเดียวกับเรียกผลงานร่วมระหว่างนักเศรษฐศาสตร์และนักจิตวิทยาว่า จิตวิทยาเศรษฐศาสตร์ (psychological economics)

(3) คำ “เศรษฐศาสตร์การเมือง ” ไม่เหมาะสมกับ positive social science ที่นักเศรษฐศาสตร์สำนักชิคาโกได้พยายามพัฒนาขึ้นมา นั่นคือ การใช้คัวแบบของมนุษย์ เศรษฐกิจ (economic man) นอกแควดวงของพฤติกรรมเชิงเศรษฐกิจ เราไม่ควรถือว่าทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลว่าเป็นสาขาหนึ่งของเศรษฐศาสตร์ (หรือสาขาหนึ่งของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์) เพียงเพราะว่ามันแสดงถึงข้อสรุปทั่วไปของคัวแบบที่พัฒนาขึ้นอย่างเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงเศรษฐกิจ ก่อน อีกทั้งไม่ควรถือว่ามันเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองประเภทหนึ่ง เพียงเพราะได้ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐศาสตร์เพื่ออธิบายพฤติกรรมทางการเมือง (เช่นใน ‘political market’) บางที่เราเรียกว่าเป็น a contribution to sociology ในความหมายกว้าง น่าจะเหมาะสมกว่า

6.2 การใช้ค่าเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างเหมาะสม

(1) นักเศรษฐศาสตร์บางคนอาจรู้สึกว่าเป็นต้องทำการอภิปรายเกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ของนโยบายสาธารณะในขอบเขตของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งผู้วิเคราะห์เองได้แสดงการวินิจฉัยคุณค่าเกี่ยวกับการเลือกระหว่างจุดหมายต่าง ๆ อย่างเปิดเผย ในแง่นี้ การใช้ค่าเศรษฐศาสตร์การเมืองก็คงเป็นไปอย่างเหมาะสม

(2) การใช้ค่าของซุมปีเตอร์ว่า “ระบบแห่งเศรษฐศาสตร์การเมือง” เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็น จุดของนโยบายเศรษฐกิจ ซึ่งสนับสนุนให้มีการสร้างความแข็งแกร่งของหลักการอันแน่นอนบางอย่างอย่างเป็นเอกภาพ เช่น หลักแห่งเสรีภาพทางเศรษฐกิจ, ลัทธิสังคมนิยม เป็นต้น เศรษฐศาสตร์การเมืองในแง่นี้ เป็นแนวทางที่พวกนีโอมาร์กซิสต์ และพวก Libertarians ใช้อยู่ในปัจจุบัน

(3) การคิดค้นเกี่ยวกับค่าบางในสาระเป็นแล้วคำนวณ

ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการกระจายรายได้ และทรัพยากร (Rothschild 1971) โดยที่การเมืองเกี่ยวข้องกับอำนาจ ดังนั้น จึงน่าจะมีเหตุผลในอันที่จะเรียก **this aspect of positive social science** ว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง ในแง่นี้ เศรษฐศาสตร์การเมือง สมควรที่จะเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย โดยเป็นวิชาหนึ่งในคณะเศรษฐศาสตร์ หรือคณะรัฐศาสตร์ มิใช่เป็นคณะวิชาส่วนใหญ่อันแล้ว การศึกษาในหัวข้อดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความ

ชำนาญานานของนักรัฐศาสตร์มากกว่านักเศรษฐศาสตร์ โดยที่เศรษฐศาสตร์การเมืองในความหมายนี้ได้รับการพัฒนาโดยมาร์กซ์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น แนวคิดของพวกมาร์กซิสต์จึงน่าที่จะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ แต่ก็ควรศึกษางานของ Tullock, Buchanan และคนอื่น ๆ ซึ่งเราเรียกว่า Chicago School เท่า ๆ กับศึกษางานของ Weber, Parsons และนักสังคมวิทยาคนอื่น ๆ ด้วย

REFERENCES

- Barber, W.J. (1967), *A History of Economic Thought*, Penguin, Harmondsworth.
- Becker, G.S. (1976), *The Economic Approach to Human Behaviour*, University of Chicago Press, Chicago.
- (1981), *A Treatise on the Family*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Bensusan-Butt, D. M. (1978), *On Economic Man*, Australian National University Press, Canberra.
- Cannan, E. (1929), *A Review of Economic Theory*, P. S. King, London.
- Downs, A. (1957), *An Economic Theory of Democracy*, Harper & Row, New York.
- Garnier, J. (1852), 'De L'origine et de la filiation du mot economie politique', *Journal des Economistes*, 32, 300-16; 33, 11-23.
- Gray, A. (1931), *The Development of Economic Doctrine*, Longman, London.
- Hirsch, F. (1977), *Social Limits to Growth*, Routledge & Kegan Paul, London.
- History of Political Economy* (1969), 1, 1
- Jevons, W. S. (1879), *Theory of Political Economy*, 2nd edn, Macmillan, London.
- Kregel, J. A. (1973), *The Reconstruction of Political Economy*, Macmillan, London.
- Lekachman, R. (1970), 'Special Introduction' to Mermelstein (1970).
- Lepage, H. (1982), *Tomorrow, Capitalism: The Economics of Economic Freedom*, Open Court, La Salle, Illinois.
- Macleod, H. D. (1878), *Economics for Beginners*, Longman, London.
- Marshall, A. (1890), *Principles of Economics*, Macmillan, London.
- & M.P. (1879), *Economics of Industry*, Macmillan, London.
- Mermelstein, D. (1970), *Economics: Mainstream Readings and Radical Critiques*, Random House, New York.
- Mitchell, W.C. (1968), 'The New Political Economy', *Social Research*, 35, 76-100.
- Myrdal, G. (1932), *The Political Element in the Development of Economic Theory*, Routledge & Kegan Paul, London.
- (1969), *Objectivity in Social Research*, Pantheon, New York.
- Nell, E. (1972), 'Economics: The Revival of Political Economy', in R. Blackburn (ed.), *Ideology in Social Science*, Fontana, London.
- Pigou, A.C. (1920), *Economics of Welfare*, Macmillan, London.
- Ricardo, D. (1817), *On the Principles of Political Economy and Taxation* (ed. Sraffa), Cambridge

University Press, Cambridge.

Robbins, L. (1932), *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, Macmillan, London.

— (1976), *Political Economy: Past and Present*, Macmillan, London.

Robertson, D. H. (1963), *Lectures on Economic Principles*, Staples, London.

Rothschild, K.W. (1971), *Power in Economics*, Penguin Economics Readings, Harmondsworth.

Rousseau, J. J. (1755), 'Economie politique', *L'Encyclopédie*, Paris.

Schumpeter, A. J. (1943), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Allen & Unwin, London.

— (1954), *History of Economic Analysis*, Oxford University Press, New York.

Senior, N. (1836), *An Outline of the Science of Political Economy*, Augustus Kelly, New York, 1951.

Smith, A. (1776), *The Wealth of Nations* (ed. Cannan), Methuen, London.

Steuart, Sir J. (1767), *Inquiry into the Principles of Political Oeconomy*, Millar & Cadell, London.

Stollberg, G. (1977), 'Zur Geschichte des Begriffs "Politische Ökonomie"', *Jahrbücher für Nationalökonomie*, 192, 1-35'.

Sturtevant, J. M. (1877), *Economics or the Science of Wealth*, Putnam, New York.

Walicki, A. (1983), 'Marx and Freedom', *New York Review*, no. 18, 24 November.

Wicksell, K. (1901-6), *Lectures on Political Economy*, Routledge, London, 1934.

Wilson, T. & D. J. (1982), *The Political Economy of the Welfare State*, Allen & Unwin, London.

วารสารเพื่อสิทธิและความเสมอภาคของสตรี

ฉบับใหม่

" ศูนย์วิทยุทรัพย์วาร
ฉบับที่ 6 กับ ส.ร. ๒๐๖ "
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๖๓๗๖ พฤษภาคม ๒๙ ๕

โปรดติดตาม...!